

# SÕNASTAJA

Eesti muuseumihariduse sõnastik

2015

Koostajad:

Anu Lüsi

Anu Purre

Eva-Liisa Orula

Kaja Visnapuu

Keiu Telve

Liis Kibuspuu

Piret Sepp

Tõnu Pani

Vadim Svjatkovski

Virve Tuubel

Keeletoimetaja:

Ester Kangur

## MIKS ON SÖNASTIK KOOSTATUD

Muuseumihariduse seletav sõnaraamat „Sõnastaja“ on esimene püüe määratleda, ühtlustada ja korrastada Eesti muuseumivaldkonnas kasutatavat muuseumipedagoogika sõnavara. Nagu kogu Eesti muuseumivaldkond, on ka muuseumiharidus viimase paarikümne aasta jooksul kiiresti ja laialdaselt arenenud. Kultuuri ja haridust lõimivana on kasutusele võetud ja loodud mitmesuguseid mõisteid. Tekkinud olukorda iseloomustab eri tõlgenduste paljusus ja sõnavara mitmetimõistmine.

Põhjus, miks kaardistame ja loome muuseumihariduse valdkonna sõnavara alles 2015. aastal, on üsna argine – esimesed kaks kümnendit on tegeldud eelkõige valdkonna arendamisega igapäevases praktilises töös, alates haridusprogrammide ja muuseumitundide loomisest ja läbiviimisest kuni hariduskeskuste moodustamiseni suuremates muuseumides. Selle aja jooksul on kõigi muuseumide haridustegevuses toimunud palju sisulisi ja keelelisi muutusi. Et kõik saaksid muuseumide sise- ja väliskommunikatsioonis asjadest ühtemoodi aru, on terminoloogia ühtlustamine muutunud möödapääsmatuks.

Nüüd, mil igapäevane praktiline haridustöö muuseumides toimib, on olnud aega ja põhjust analüüsida valdkonda teoreetilisel tasandil, kuigi teooria ja praktika on muuseumididaktikal põhinevas muuseumihariduses suuremal või vähemal määral alati eksisteerinud. Seega, ühelt poolt seostub sõnavara korrastamine muuseumide professionaliseerunud haridustöötajate endi sooviga, samuti vajadusega õpetada ülikoolides ja juhendada bakalaureuse- ja magistritöid. Teisalt avaldub siin institutsionaalne surve ehk vajadus tõestada praktiliste väljundite kõrval ka muuseumihariduse teaduslikku alust ning tähtsust sarnaselt kõigi teiste muuseumitöö valdkondadega.

## KUIDAS SÖNASTIK VALMIS JA KES SELLE KOOSTASID

Käesolev „Sõnastaja“ on pea kahe aasta pikkuse vabatahtlikkuse alusel moodustunud terminikomisjoni ühistöö tulemus. 2014. aasta sügisel tööd alustanud „Sõnastaja“ töörühma ja 2015. aastal töötanud terminikomisjoni moodustasid Anu Purre eestvedamisel Anu Lüsi, Liis Kibuspuu ja Piret Sepp (kõik Eesti Kunstimuuseum), Kaja Visnapuu (Tallinna Ülikooli muuseumipedagoogika külalislektor), Keiu Telve (Tartu Linnamuuseum), Virve Tuubel (Eesti Rahva Muuseum), Eva-Liisa Orula ja Tõnu Pani (Tartu Ülikooli Loodusmuuseum ja Botaanikaaed) ning Vadim Svjatkovski (Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituut). Komisjoni esmaseks eeltöökõiks sõnastamisel oli küsitlus muuseumipedagoogide (ja teiste muuseumihariduse valdkonna inimeste) seas, selgitamaks välja sagedamini esinevaid termineid. 2014. aasta alguses toimunud veebiküsitlusele vastas 39 muuseumi(hariduse) töötajat üle Eesti. Uuringutulemusi esitleti „Sõnastaja“ seminaril Kumu kunstimuuseumis.

Välja valiti 103 kõige olulisemat ja rohkem kasutatud sõna, mille puhul on arvukatele aruteludele ja vaidlustele ning eri allikatele toetudes püütud täpsustada mõistete tähendust ja anda neile vajalik selgus.

## MUUTUV MÕISTESTIK

Uuringu tulemusest selgus, et meie muuseumides on haridustegevuse katusmõistena kasutusel eelkõige „muuseumiharidus“, sellele järgneb „muuseumipedagoogika“. Ametinimetusena on meie muuseumides seniajani enim kasutatud mõiste „muuseumipedagoog“.

Kui mõisteid „muuseumiharidus“ või „muuseumipedagoogika“ tarvitatakse paljudes Eesti muuseumides, siis terminit „muuseumi vahendamine“ on hariduse kontekstis väga vähe – 39-st uuringus osalejast mainib seda vaid neli. Kuigi termin ise ei ole laialdasemalt kasutusel, siis peaaegu kõigi praeguste Eesti muuseumitöötajate, sealhulgas haridusnimeste igapäevatöö näituse- või muuseumiprogrammi kultuurilise sõnumi kaudu on just kommunikatsioon ja vahendamine.

Muuseumipedagoogika ja muuseumipedagoogi terminite üle on Eesti muuseumihariduse kogukonnas juba mõnda aega arutletud, aga siiani pole veel täpsemaid ja ammendavamaid vasteid leitud. Eesti keele eripärast ja haridustraditsioonist lähtuvalt viitavad mõisted „pedagoogika“ ja „pedagoog“ rohkem formaalõppele ja eelkõige õpilastega seonduvale, kuigi muuseumides tegeldakse elukestva õppe toetamisega nii formaalse kui ka mitteformaalse ning samuti informaalsete õppe raames.

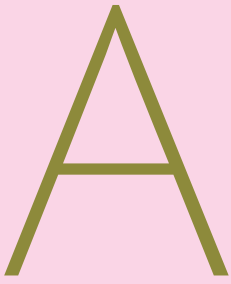
Nüüdseks on muu Euroopa hakanud mõistest „muuseumipedagoogika“ loobuma, selle asemel kasutatakse termineid „muuseumiharidus“ ja üha enam ka „muuseumi vahendamine“. Suurbritannias on näiteks termini „muuseumiharidus“ (*museum education*) asemel hakatud rohkem kasutama mõisteid „õppimine muuseumis“ või „muuseumiõpe“ (*museum learning*). See annab tunnistust mõtteviisi muutusest, et muuseum tänapäeval enam niipalju ei õpeta, vaid loob võimalused õppimiseks.

Terminikomisjon loodab, et meie esimene muuseumihariduse sõnaraamat aitab kaasa kultuuri ja hariduse valdkonna arengule Eestis ning võimaldab meil selgemalt väljendudes üksteist paremini mõista.

## SUUR TÄNU

Mariann Raisma, Agnes Aljas, Helgi Põllo, Maarin Ektermann, kõik uuringus osalejad ja muuseumid. Eesti Kunstimuuseum, Eesti Rahva Muuseum, Tartu Linnamuuseum, Tartu Üikooli Loodusmuuseum ja Botaanikaaed.

Toetaja: Haridus- ja Teadusministeerium. Eestikeelse terminoloogia programm 2013–2017

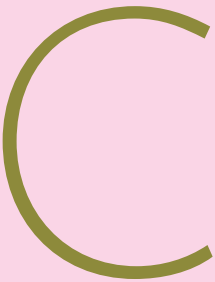


### **Aktiivõppe meetodid muuseumis**

Muuseumihariduse põhimõtetest lähtuvad meetodid, mille puhul õppijad osalevad aktiivselt õppeprotsessis. Aktiivõppe meetodid aitavad paremini mõtestada näitust ja selle eksponaate ning seostada nende kaudu omandatud teadmisi tegelikkusega, loovad osalejaid kaasava õpiolukorra, toetades osalejate kaasamõtlemist ja -rääkimist, aktiivset kuulamist ja tegutsemist.  
vt muuseumiharidus

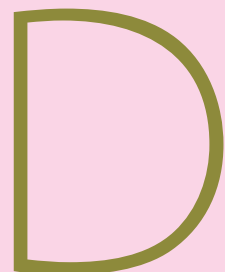
### **Avastusõppe muuseumis**

Õppijaid kaasav õppemeetod, mis põhineb aktiivsel tegevusel. Avastusõppe eesmärk on õpitust arusaamine, kriitilise mõtlemise oskuse ning sotsiaalse pädevuse arendamine. Meetod toetab õppijate loovust ja kasutab nende loomulikku uudishimu ümbritseva maailma vastu. Muuseumis on avastusõppe kaudu võimalik omandada teaduslikku mõtteviisi, mis põhineb nähtuste vaatlemisel, hüpoteeside püstitamisel, katsete tegemisel, saadud tulemuste mõtestamisel, selgitamisel ja analüüsil ning järelduste tegemisel.  
vt aktiivõppe meetodid muuseumis



### **CECA** (International Committee for Education and Cultural Action)

ICOM-i juures tegutsev rahvusvaheline muuseumihariduse ja kultuuriürituste valdkonna alakomitee.  
vt ICOM



### **Demonstratsioon**

vt näitlikustamine

### **Didaktilised mängud ehk õppemängud muuseumis**

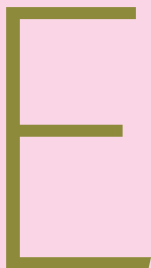
Õpetamise mängulised vormid, mida kasutatakse muuseumihariduses, haridustrükistes või elektroonilistes kanalites. Didaktilised mängud võimaldavad osalejatel õppida muuseumis jõukohase ja köitva tegevuse kaudu ning õppimisega samaaegselt ka kinnistada oma teadmisi. Õppetegevuse osana kasutatavatel õppemängudel on õppe sisust tulenevad konkreetset õpetuslikud, arenduslikud ja kasvatuslikud eesmärgid.  
vt aktiivõppe meetodid

### **Draamaõppe muuseumis**

Teatrikunsti töövõtteid rakendav tegevuslik ja mänguline õppemeetod muuseumihariduses. Draamaloo kasutamine ja rollimängud käivitavad õppeprotsessi ja hoiavad seda aktiivsena. Meetod võimaldab individuaal-,

paaris- või rühmatöid, mille abil saavad osalejad testida ja uurida oma teadmisi, kogemusi ja arusaamu konkreetse näitusega seonduvast või ka tegelikust maailmast.

vt aktiivõppe meetodid muuseumis



### **Ekskursioon**

Publiku harimisele suunatud ringkäik giidi juhendamisel (liikuv loeng).

Publik on peamiselt kuulaja rollis. Ekskursiooni käigus interpreteeritakse ja vahendatakse teadmisi kaasahaaraval, faktitruul ning publiku eripära arvestaval viisil.

vt giid, loeng

### **Elamusõpe muuseumis**

Meelte, taju ja kehalise tegevuse kaudu õppimine, mille tulemuseks on ehe elamus. Elamusõppe komponentideks võivad olla nii mina-elamus (vaimne või füüsiline saavutus) kui ka looduselamus (maastikuvaated, ilmastikunähtused) – samuti nagu traditsioonilises elamuspedagoogikas (Kurt Hahni järgi).<sup>1</sup>

vt aktiivõppe meetodid muuseumis

### **Elukestev õpe**

Õppimine kogu elu jooksul (nii formaalne, mitteformaalne kui ka informaalne), eesmärgiga omandada uusi teadmisi ja oskusi ning suurendada kompetentsi vastavalt iseenda ja/või ühiskonna vajadustele. Keskkel kohal on õppija ja tema õppimise protsess, mitte õpetamine.<sup>2</sup>

vt formaalhariduse toetamine, informaalne haridus, konstruktivism, mitteformaalne haridus, sotsiaalkonstruktivism

### **Esitlus**

1. Lühitutvustus või -ettekanne.

2. Info esitamine audiovisuaalselt (nt slaidiesitlus, vaatmik).

### **Formaalharidus**

Üldharidus-, kutse- või kõrgkoolis omandatud haridus. Formaalharidust omandatakse riikliku õppekava alusel. Teadmiste ja oskuste omandamist jälgitakse ja hinnatakse õppekavast tulenevate kriteeriumide alusel.

Teatud mahus õppe läbimise järel saab õppija tunnistuse, diplomi või kraadi. Formaalharidust jagavad kvalifitseeritud õpetajad, kasutatakse mitmesuguseid õppemeetodeid, -materjale ja -vahendeid.<sup>3</sup>

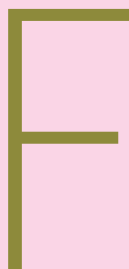
vt formaalhariduse toetamine, õppematerjalid, õppevahendid

### **Formaalhariduse toetamine**

Muuseumi haridustegevus, mille eesmärgiks on formaalhariduses püstitatud õpiväljundite saavutamine ning eri õppeainete ja valdkondade lõimimine.

Tavaliselt toimub muuseumikeskkonnas ja muuseumitöötaja juhendamisel.

vt formaalharidus



# G

## **Galeriipedagoogika** (ingl *gallery education*, sks *Kunstvermittlung*)

Peamiselt kunstimuuseumis või -galeriis toimuv hariduslik tegevus, mille keskmes on kunstiteosed. Eri vanuses külastajaid suunatakse kunsti vaatama ja tõlgendama, ennast kunsti keskel kindlalt tundma. Eesti kontekstis on terminit kasutatud vähe.

vt muuseumiharidus, muuseumipedagoogika

## **Giid**

Inimene, kelle ülesanne on ekskursioonide läbiviimine.

vt ekskursioon, muuseumigiid

## **Grupp**

vt rühm

# H

## **Hariduse ala**

1. Näitusega seotud füüsiliselt või mõtteliselt piiritletud ala muuseumis, mis on spetsiaalselt loodud hariduslikeks tegevusteks ning on kooskõlas näituse sisu ja kujundusega. Kasutatakse ka mõistet „tegelusruum“.

2. Muuseumi haridustegevuste läbiviimiseks mõeldud ruumid.

## **Hariduslik pööre**

Mõtteviisi muutus, mille sisuks on näitusekuraatori töös senisest enam muuseumididaktika praktikate kasutamine.

vt muuseumididaktika, uus museoloogia

## **Haridusplaan**

Muuseumisisene hariduspoliitikadokument, milles on välja toodud muuseumihariduse eesmärgid ja nende saavutamise viisid.

vt muuseumiharidus

## **Haridusprogramm**

1. Muuseumis peamiselt haridusasutustele, aga ka laiemale publikule suunatud haridustegevuste kava. Haridusprogrammide alla võivad kuuluda näiteks muuseumitunnid, näitustunnid, ekskursioonid, loengud, laagrid, töötoad, õppepäevad ja seminarid.

2. Tavakäibes tähendab muuseumitundi, pole soovitatav kasutada.

3. Keskkonnahariduses kasutatakse terminit „õppeprogramm“.

## **Haridusprogrammide kuraator**

Muuseumitöötaja, kes vastutab oma muuseumis kindlatele sihtrühmadele suunatud haridusprogrammide väljatöötamise ning läbiviimise tervikprotsessi eest.

vt haridusprogramm

## **Hariv meelelahutus** (ingl *edutainment*, *leisure learning*)

Meeldiv ja hariv vaba aja tegevus muuseumis. Aja veetmine teadmisi või oskusi arendaval viisil, kus osaleja ei ole õppimist endale otseselt eesmärgiks seadnud. Intellektuaalne ajaviide, milleks võib olla näiteks (elamus)ekskursioon, õpituba, kohtumisõhtu.

vt informaalne haridus, publikuprogramm

## Huviharidus muuseumis

Muuseumihariduse osa, muuseumi korraldatud või juhendatud vabatahtlik tegelemine oma huvialaga.

vt muuseumiharidus, mitteformaalne haridus



## ICOM (The International Council of Museums)

Rahvusvaheline Muuseumide Nõukogu, suurim ülemaailmne kogu muuseumide valdkonda ühendav organisatsioon. Asutatud 1946. aastal. ICOM-i juures tegutsevad eri valdkondade rahvusvahelised alakomiteed, sealhulgas ka muuseumihariduse ja kultuuriürituste komitee.

vt CECA

## Informaalne haridus

Kogemuste kaudu õppija seisukohast eesmärgistamata õppimine, mis toimub igapäevaolukordades, näiteks muuseumis, kodus, tööl, vabal ajal.<sup>4</sup>

vt formaalharidus, mitteformaalne haridus

## Interaktiivne tegevus

1. Vastastikusel suhtlusel ja mõjul põhinev ning aktiivõppe meetodeid kasutav haridustegevus.

vt aktiivõppe meetodid

2. Ekspositsioonis külastajale loodud võimalused interaktsiooniks:

mehaanilised (nt vastusluugid) ja elektroonilised lahendused (nt arvutimängud, mobiilirakendused).

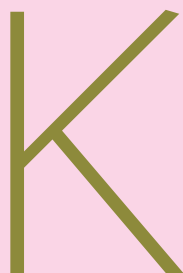
vt mobiilirakendused



## Juhend

Suunav metoodiline materjal hariduslikeks ja elamuslikeks tegevusteks muuseumis kas iseseisvalt või koos juhendajaga.

vt metoodiline materjal, muuseumigiid



## Kaasav muuseum

Kogukondade, organisatsioonide ja üksikisikute kaasamine muuseumi tegevustesse, näiteks ekspositsiooni loomisse, kogude täiendamisse, haridusprogrammide koostamisse.<sup>5</sup> Tehakse vahet mõistetel „kaasamine“ ja „osalemine“. Esimene lähtub muuseumi huvist ja võimalusest auditooriume kaasa kutsuda, teine aga võimalikult võrdsete osapoolte ühisest otsustamisest.<sup>6</sup>

vt osalusprojekt



## Kaugmeetod

Meetod, mis võimaldab muuseumi koostatud õppematerjali kasutamist veebikeskkonnas või muul elektroonilisel infokandjal. Kaugmeetodite alla kuuluvad e-kursused ja e-õppematerjalid, virtuaaltuurid, mobiilirakendused, veebileheküljed, sotsiaalmeedia, seminaride ülekanded või salvestised, audio- ja videokonverentsid, intervjuude salvestised jne.<sup>7</sup>

## Keeleõpe muuseumis

1. Keeleõppe eesmärgil loodud või kohandatud muuseumitund, mis viiakse läbi õpitavas keeles ja muuseumi haridustöötaja juhendamisel, kasutades eri meetodid (nt keelekümlbluse metoodika). Keelt õppides omandatakse üheaegselt ka muuseumitunni teemapõhiseid teadmisi.

2. Muuseumi ettevalmistatud õppematerjalide abil iseseisev keeleõppimine muuseumis.

vt muuseumitund

## Kogemusõpe muuseumis

Õppijate kogemustele toetuv eesmärgipärane õppeprotsess, mis põhineb kas juba olemasoleval või muuseumikülastuse käigus saadaval uuel kogemusel. Aktiivõppe meetodite või mingi muu jätkuva kommunikatsioonivormi kaudu arutletakse kogemuse üle, peegeldatakse ning analüüsitakse seda sobivate meetodite ja õppematerjalide toel. Tulemuseks on õppija jaoks uue teadmise konstrueerimine, mis võimaldab järgmisi kogemusi hankida juba kõrgemal teadmiste tasandil. Kogemusõppe printsiip on lõimitud paljudesse õppija isiklikel või kellegi teise vahendatud kogemustel rajanevatesse õppemeetoditesse.<sup>8</sup> vt aktiivõppe meetodid muuseumis, konstruktivism

## Kogukond

Muuseumiga huvipõhiselt seotud inimeste rühm (nt muuseumisõbrad, klubid, erialainimesed). Muuseum loob võimaluse kogukonna tekkimiseks ja tegutsemiseks.

vt sidusrühmad

## Konstruktivism

Õpikäsitus, kus õppimine põhineb õppija enese aktiivsusel ja probleemide lahendamisel. Õppija konstrueerib oma uued teadmised ise, toetudes käsitletava teema eri aspektidele ning oma varasematele teadmistele ja kogemustele.<sup>9</sup>

## Koolitus muuseumis

Muuseumis toimuv või muuseumi kavandatud süsteemne õpe, mille käigus vahendatakse konkreetsele sihtrühmale teadmisi, oskusi, infot ja väärtushinnanguid. Näiteks giidikoolitused, õpetajakoolitused, muuseumihariduse koolitused üliõpilastele, tunnijuhtide koolitused, käsitöömeistrite koolitused, kunstikoolitused.

## Kultuuris kasvamine

Protsess, mis on eelduseks kultuuri omandamisele ja pidevale taasloomisele kultuurilises kontekstis, sellesse protsessi kuulub näiteks õppimine muuseumis. vt muuseumiharidus, õppimine muuseumis

## Kuraator

Muuseumitöötaja, kes vastutab muuseumis kindla tegevusala eest (nt näituste kuraator).

vt haridusprogrammide kuraator, publikuprogrammide kuraator

## Laager

vt muuseumilaager

## Loeng

Teabe suulise edastamise meetod, mis võimaldab piiritletud aja jooksul vahendada süstematiseeritud informatsiooni paljudele inimestele korraga.

Loeng võib olla nii monoloogi kui ka diskussiooni vormis.

vt aktiivõppe meetodid muuseumis, ekskursioon

## Loovtegevus

Muuseumitunnis organiseeritud või muuseumikeskkonnas ettevalmistatud tegevus, mis seisneb osalejate mõtte ja/või emotsiooni loomingulises väljendamis.

vt muuseumitund

## Meetod

Otstarbekohane ning kavakindel toimimisviis mingi eesmärgi saavutamiseks teaduses, õppes või kasvatuses.

## Meetodiloomine

Uute õppemeetodite loomise ja olemasolevate arendamise pidev protsess.  
vt meetod

## Meistriklass

Meistri (nt käsitöömeistri, kunstniku, teadlase) loodud ja juhendatud pikem või lühem õppevorm.

## Metodoloogia

1. Õpetus teadusliku uurimise meetoditest, üldine printsiip.
2. Reflekteerimise käigus kujunenud arusaam õpiprotsessis toimuvast ning nendest filosoofilistest ja teoreetilistest seisukohtadest, millele tuginevad õpetaja valikud ja otsused.

## Metoodik

1. Ülddidaktika ja muuseumipedagoogiliste metoodikate tundja, uurija ja arendaja muuseumis. Metoodiku ülesandeks on ka muuseumi pedagoogilise praktikabaasi loomine, praktika korraldamine ja juhendamine.
  2. Haridusprogrammide ja/või muuseumitundide koostaja ja metoodiline nõustaja.
- vt muuseumididaktika, muuseumipedagoogika, muuseumitund, ülddidaktika

## Metoodika

1. Meetodite kogum, kokkulepitud tegevusviisid või menetlused, mida kasutatakse õpetamisel, saavutamaks püstitatud eesmärgid ja lahendamaks kindlaid ülesandeid.

2. Kavakindel lähenemine mingile suuremale tegevusele. Muuseumihariduse õppeprotsessis rakendatakse õppemetoodikat. Metoodika jaotab protsessi osadeks, püstitab osadele eesmärgid ning määrab meetodid eesmärkide saavutamiseks. Protsessi läbiviimist metoodika põhjal nimetatakse ka metoodiliseks lähenemisviisiks. Metoodika on meetodite õpetus, metodoloogia on metoodikate õpetus. Eesti keeles on metodoloogial ka lisatasand. Nimelt esitab metodoloogia sageli ka probleemikäsitluse ja/või uuringu, annab metoodilisele lähenemisele või millelegi muule filosoofilise põhjenduse – käsituse.<sup>10</sup>

vt metodoloogia, meetod

## Metoodilised materjalid

Sisulised abimaterjalid (töölehed, töövihikud, juhendid jms), mis ilmestavad ja toetavad muuseumi haridustegevust. Metoodiline materjal võib olla suunatud nii juhendajale kui ka õppijale.

vt tööleht, töövihik

## Mitteformaalne haridus

Osaliselt struktureeritud ja õppija seisukohast vabatahtlik õpe väljaspool kooli (sh huviharidus), mille eesmärk on enese arendamine.<sup>11</sup>

vt formaalharidus, huviharidus muuseumis, informaalne haridus

## Mobiilirakendused

Nutitelefonidele, tahvelarvutitele ja muudele mobiilseadmetele mõeldud tarkvara, kõnekeeles „mobiiliäpid“.

## Museaal

1. Muuseumiseaduse (§ 2) kohaselt muuseumis arvele võetud kultuuriväärtusega asi, mille üle peetakse arvestust muuseumide rahvusvaheliste dokumenteerimispõhimõtete alusel.

2. Õppevahend, mida kasutatakse muuseumitunni käigus näitlikustamiseks ja/või mida õpilased saavad ka ise tarvitada. Museaali õppeotstarbelisel kasutamisel lähtutakse muuseumiseaduses sätestatud museaali hoidmise ja säilitamise nõuetest. Haridustegevustes võidakse museaale ka asendada nende eeskujul loodud koopiatega või esemetega muuseumi abikogust.<sup>12</sup>

vt muuseumitund

## Museoloogia

Teooria ja praktika, mis käsitleb inimese ja keskkonna minevikuainelise tõestusmaterjali säilitamist, uurimist ja esitlemist.<sup>13</sup>

vt uus museoloogia

## Muuseum

Ühiskonna ja selle arengu teenistuses olev alaliselt tegutsev ning üldsusele avatud majanduslikku kasumit mittetaotlev kultuuri- ja haridusasutus, mille

ülesandeks on koguda, säilitada, uurida ning vahendada inimese ja tema elukeskkonnaga seotud vaimset ja materiaalist kultuuripärandit hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel.<sup>14</sup>

### **Muuseumididaktika**

Didaktika ehk õpetamisteaduse uurimine ja rakendamine muuseumis. Vastavalt konkreetsele muuseumile on muuseumididaktika tihedalt seotud teiste teadustega, põhineb muuseumipedagoogika jt valdkondade ainedidaktikatel ning uurib muuseumihariduses rakendatavaid meetodeid ja mõisteid. Toetub ülddidaktika põhiprintsiipidele. Termin hakkas levima seoses ICOM-i loomisega 1946. aastal.

vt ICOM, muuseumipedagoogika, muuseumiharidus, ülddidaktika

### **Muuseumigiid**

1. Muuseumis atesteeritud isik, kes viib läbi ekskursioone konkreetses muuseumis.

2. Suunav abivahend või -materjal iseseisvaks muuseumi või näitusega tutvumiseks. Näiteks audiogiid, pabergiid, multimeediagiid.

vt ekskursioon, giid, juhend

### **Muuseumiharidus**

Muuseumi sisu vahendav ja kõiki sihtrühmi hõlmav tegevus, mis on suunatud muuseumi ja külastaja koostööle elukestva õppe ja hariva meelelahutuse huvides.

vt elukestev õpe, hariv meelelahutus, kultuuris kasvamine, muuseumipedagoogika

### **Muuseum kohvris**

Muuseumitöötaja läbiviidav haridustegevus muuseumist väljaspool. Kasutatakse kaasavõetud museaalseid esemeid või nendel põhinevaid õppevahendeid ja -materjale.

### **Muuseumilaager**

Muuseumipoolne tegevuste kogum, mis suunatakse kindlaks ajaperioodiks moodustatud rühmale. Laager on üldjuhul temaatiliselt ja/või vanuseliselt piiritletud. Näiteks kunstilaager, looduslaager, laululaager, linnalaager, lastelaager, eakate laager.

### **Muuseumimaterjal**

Muuseumi igapäevase tööga seotud materjal, mida võib jaotada esmaseks ja sekundaarseks. Esmase muuseumimaterjali moodustavad autentset museaalid. Sekundaarne materjal on aines, mis täiendab esmast muuseumimaterjali – näiteks koopiad, maketid, kujundid, pildid, tekstid, tabelid, helid. Need aitavad etteantud teemat tõlgendada.<sup>15</sup>

vt museaal, õppematerjalid, õppevahendid

## **Muuseumipedagoog**

Muuseumitöötaja, kelle ülesandeks on muuseumitundide, õpitubade, haridusprojektide ja teiste haridustegevuste väljatöötamine, korraldamine ja/või läbiviimine. Eestis täidab ta tavapäraselt ka haridusprogrammide kuraatori kohuseid.

vt haridusprogramm, muuseumitund

## **Muuseumipedagoogika** (ingl *museum pedagogy*, sks *Museumspädagogik*)

Muuseumihariduse osa, interdistsiplinaarne, peamiselt museoloogia ja pedagoogika kokkupuutealal paiknev teaduslik-praktiline distsipliin.

Traditsiooniliselt on muuseumipedagoogika sihtrühmaks olnud lapsed ja noored.

vt sihtrühmad, muuseumiharidus

## **Muuseumipedagoogiline praktika**

1. Muuseumis toimuv üliõpilaste vaatlus- ja/või tegevuspraktika, mille raames omandatakse muuseumipedagoogilised teadmised ja oskused.

2. Muuseumi haridustöötaja lühiajaline praktiseerimine pedagoogina teises muuseumis oskuste täiustamiseks ja kogemuste omandamiseks.

vt muuseumipedagoogika

## **Muuseumipäev**

Formaalharidust toetav õppepäev klassile või koolile muuseumis.

vt rahvusvaheline muuseumipäev

## **Muuseumitund**

Haridusprogrammi allvorm. Muuseumitund põhineb näitusel, muuseumi kogudel või teistel objektidel ning teabel, mis seostuvad muuseumi valdkonna ja keskkonnaga. Muuseumitunnil on läbiviija ja kindel sihtrühm, eeskätt haridusasutuste õpilased, ta võib toetada riiklikku õppekava. Muuseumitunni teema ja õpieesmärgid on üldjuhul piiritletud. Enamasti toetub muuseumitund kindlale kavale, kasutatakse mitmesuguseid (aktiivõppe) meetodeid, vahendeid ja materjale. Muuseumitund võib esineda üksiku temaatilise tunnina, sarjana, olla osa suuremast haridusprogrammist või -projektist.

vt aktiivõppe meetodid, formaalhariduse toetamine, haridusprogramm, näitustund, programm, sihtrühm

## **Muuseumitundide sari**

Üksteisele järgnevad muuseumitunnid, mis on omavahel didaktiliselt või temaatiliselt ühendatud.

vt muuseumitund

## **Muuseumitunni tegevuskava ehk stsenaarium**

Muuseumitunni sündmustiku ja kasutatavate meetodite täpne kirjeldus. Sisaldab soovitusi tunni läbiviimiseks, museaalide, õppematerjalide ja -vahendite loetelu, toimumiskoha määratlust ning ajakava.

vt muuseumitund, õppematerjalid, õppevahendid

### **Muuseumi vahendamine** (ingl *mediation*, sks *Vermittlung*)

Muuseumi kui institutsiooni, st muuseumitöötajate ja külastajate vastastikune suhtlus. Vahendamise eesmärk on luua külastajale sobivad võimalused nii iseseisvaks väljapanekuga tutvumiseks kui ka kaasavateks tegevusteks, mis toetavad tema enesearengulisi, arusaamadesse ja tähendustesse muutusi toovaid õpiprotsesse. Termin hakkas levima 21. sajandi algusaastatel peamiselt Euroopas.

### **Muuseumiõpe**

Muuseumikeskkonnas toimuv kontekstuaalne õppetegevus, mille raames kasutatakse eri meetodeid ning mille eesmärgiks on avardada õppija teadmisi ja arendada oskusi.

### **Muuseumiõpetaja**

vt muuseumipedagoog

### **Muuseumiöö**

Üleeuroopaline muuseumi populariseeriv sündmus, kus muuseumid on külastajatele kauem avatud ning pakutakse mitmesuguseid hariduslikke ja meelelahutuslikke tegevusi. Tavaliselt toimub rahvusvahelisele muuseumipäevale lähimal laupäeval.

vt rahvusvaheline muuseumipäev

### **Mäluasutus**

Kultuurivarade kogumise, säilitamise, kasutamise, mõtestamise, vahendamise ja nende kättesaadavuse tagamisega tegelev asutus, näiteks muuseum, arhiiv, raamatukogu.

### **Näidistund**

Muuseumitunni läbiviimine selle konkreetse tunni tutvustamiseks teatud sihtrühmale (nt õpetajatele, praktikantidele, tunnijuhtidele, kuraatoritele).  
vt muuseumitund

### **Näitlikustamine**

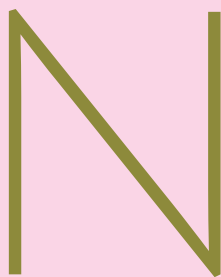
Meetod, millega edastatakse teadmisi ja selgitatakse teatud oskuste rakendamist või nähtusi ettenäitamise teel. Teema ilmetamiseks ja seoste loomiseks võidakse tegevust suunata eri meeltele. Teadmiste kinnistamisel on oluline korduste kasutamine.

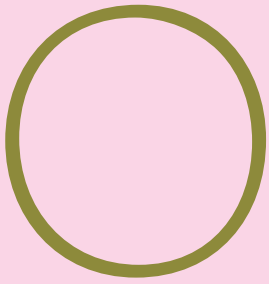
vt aktiivõppe meetodid muuseumis

### **Näitustund**

Õppetund muuseumis, galeriis või mujal toimival näitusel. Põhineb muuseumipedagoogika meetoditel.

vt muuseumitund





## **Osalusprojekt**

Avalikkusele suunatud ettevõtmine, millega kaasatakse muuseumi tegevustesse teatud rühmi või ühiskonda avaramalt. Osalusprojektide eesmärk on muuseumi sihtrühmade laiendamine, suurema sotsiaalse rolli võtmine ning muuseumi ja külastajate vahel ühiskondliku vastutuse jagamine.<sup>16</sup>

vt kaasav muuseum



## **Perepäev**

Peredele suunatud avalik ühe päeva jooksul toimuv sündmus, kus pakutakse kõigile pereliikmetele eakohaseid harivaid ja elamuslikke vaba aja tegevusi (nt õpitoad, loengud, ettekanded, loovtegevused, mängud). Osalemine on vabatahtlik. Tegevused võivad olla juhendatud või ette valmistatud ka nii, et huvilised saavad tegutseda iseseisvalt.

## **Praktikant**

Isik, kes läbib muuseumipedagoogilist praktikat.

vt muuseumipedagoogika, muuseumipedagoogiline praktika

## **Programm**

vt haridusprogramm

## **Programmijuht**

vt publikuprogrammide kuraator

## **Publikuprogramm**

Muuseumis toimuvad või muuseumi organiseeritud harivad ja meelelahutuslikud tegevused ning osalusprojektid laiemale publikule. Publikuprogrammi üritusi võib korraldada ka keegi väljastpoolt koostöös muuseumiga.

vt hariv meelelahutus

## **Publikuprogrammide kuraator**

Muuseumitöötaja, kelle ülesandeks on laiemale publikule suunatud hariduslike või meelelahutuslike tegevuste (osalusprojektide, avalike ekskursioonide, loengute, töötubade, seminaride, konverentside, sünnipäevaürituste, elamusõhtute jms) väljatöötamine, läbiviimine ja koordineerimine.

vt haridusprogrammide kuraator, publikuprogramm

# R

## Rahvusvaheline muuseumipäev

Tähtpäev 18. mail, mille eesmärk on inimestele paremini teadvustada muuseumide rolli ühiskonnas. Tähistatakse 1977. aastast ICOM-i eestvõttel. vt ICOM, muuseumipäev

## Refleksioon

1. Teadlik kogemusest õppimine, oma või teiste tegevuse, kogemuste ja elamuste peegeldamine, analüüs, mõtestamine ning hindamine.
2. Tagasisidestamine, mida kasutatakse muuseumitunni või muuseumikülastuse peegeldava, analüüsiva, kokkuvõtva ja kinnistava osana.

## Rätsepõpe

Konkreetselt isikule või rühmale spetsiaalselt ettevalmistatud õppevorm.

## Rühm

Muuseumiga seotud ühistegevuseks organiseerunud või organiseeritud inimesed, näiteks lasteaiarühm, kooliklass, kõrgkoolikursus, eakate klubi.

# S

## Sidusrühm

Koostööpartner – üksikisik või organisatsioon, kes omapoolselt vaimselt või materiaalselt panustades osaleb muuseumi töös.<sup>17</sup> vt kogukond

## Sihtrühm

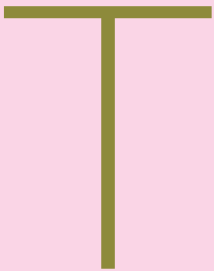
1. Nii individuaalsed kui ka rühmas muuseumikülastajad, kes kasutavad muuseumi teenuseid.
2. Muuseumi määratletud potentsiaalne publik. Sihtrühmi võib jaotada külastusviisi (külastaja, virtuaalkülastaja), vanuse (eelkooliealised, õpilased, üliõpilased, täiskasvanud, seniorid), organiseerituse (üksikkülastajad, rühmad), eesmärgi (õppimine või vaba aja veetmine), erivajaduse (ka puudega inimesed) ja muuseumiga seotuse (sidusrühmad, erialaspetsialistid) järgi.

## Sotsiaalkonstruktivism

Teadmiste omandamise protsess, millesse on kaasatud ümbritsevad inimesed, kogukond ja kultuurikeskkond. Tähtsustab sotsiaalset konteksti, teiste inimeste mõju indiviidi õppimisele.

vt konstruktivism, kultuuris kasvamine, õppimine muuseumis





## **Tegelusruum/tegelussaal**

vt hariduse ala

## **Temaatiline ekskursioon**

Kindlal teemal ringkäik, mis põhineb näiteks teatud ajalooperioodil, sündmusel või objektil. Ühtlasi võib temaatiline ekskursioon lähtuda kuraatori või giidi valikust või ekspositsiooni ülesehitusest ja ruumiasetusest. Võimaldab üht teemat publikule põhjalikumalt avada ja annab edasi spetsiifilisi teadmisi.  
vt ekskursioon, giid

## **Transformatiivne õppimine**

Kogemuste tõlgendamise, hindamise ja ümberhindamise protsess. Õppija uurib ja hindab reflekteerivalt oma kogemuste tõlgendamist ning selle tulemusel laiendab või koguni muudab radikaalselt oma seniseid teadmiste raamistikke (arusaamu, harjumusi, tähendusüksusi), võttes omaks tõesemad ja edukamat tegusemist võimaldavad mõtteviisid. Transformatsioonid võivad niisil olla pöördelised – järsud suured meelemuutused –, aga ka kumulatiivsed: avalduda järjepidevalt täienevate arvamuste jadana, mis viib arusaamade ja uskumuste teisenemiseni.<sup>18</sup> Transformatiivne õppimine võib toimida ka kogukondlikul tasandil, kutsudes esile suuremaid muutusi ühiskonnas.  
vt refleksioon, õppimine muuseumis

## **Tunnijuht**

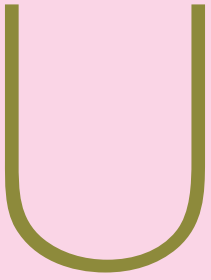
Muuseumitöötaja, kelle ülesandeks on muuseumitundide ja publikuprogrammide läbiviimine.  
vt muuseumitund, publikuprogramm

## **Tööleht**

Metoodiline materjal muuseumi hariduslike tegevuste läbiviimiseks ja teadmiste kinnistamiseks. Tööleht on paberile või elektroonilisele seadmele kantud õppematerjal, mis sisaldab ülesandeid, küsimusi, informatsiooni jms ning mida osalejad kasutavad iseseisvalt või koos juhendajaga. Võib pakkuda ka juhiseid individuaalseteks või rühmategevusteks, küsimustele vastamiseks, märkmete tegemiseks, loovtöoks jne.  
vt metoodiline materjal, õppematerjal

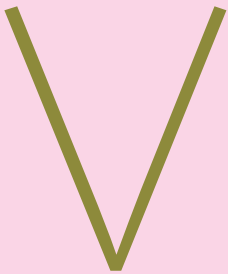
## **Töövihik**

Metoodiline materjal muuseumi hariduslike tegevuste läbiviimiseks ja teadmiste kinnistamiseks. Töövihik sisaldab ülesandeid, küsimusi, teavet jms, mida osalejad kasutavad kas iseseisvalt või koos juhendajaga. Võib pakkuda ka juhiseid tegevusteks, küsimustele vastamiseks, märkmete tegemiseks, loovtöoks jne.  
vt metoodiline materjal, õppematerjal



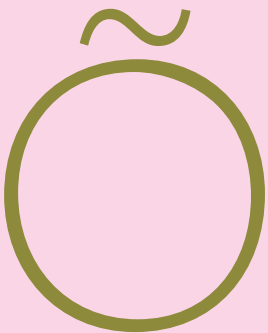
## Uus museoloogia

1970. aastatel alguse saanud museoloogiasuund, milles liigutakse esemekeskse muuseumi juurest külastajakeskse muuseumi poole.  
vt hariduslik pööre, museoloogia



## Vabatahtlik

Isik, kes lepingu alusel, tasu saamata, oma vabast tahtest ja ajast aitab läbi viia muuseumi haridustegevusi.



## Õpetajamapp

Õpetajale koostatud materjalide kogum muuseumitunni eel- või järeltegevusteks. Võib olla ka elektrooniline.

## Õpikomplekt

Õppevahendite ja -materjalide kogum, mis on seotud muuseumitunniga või mõeldud üksiküllastajale muuseumis kasutamiseks.  
vt õppematerjalid, õppevahendid

## Õpituba

Muuseumi pakutav teadmiste ja oskuste omandamisele suunatud juhendatava tegevuse vorm. Kasutusel on ka mõisted „õpikoda“ ja „töötuba“, ingl *workshop*.

## Õppematerjalid

Sisulised abimaterjalid (töölehed, töövihikud, juhendid, mobiilirakendused jms), mis ilmestavad ja toetavad muuseumi haridustegevust. Õppematerjal võib olla suunatud nii muuseumitunni juhendajale, õppijale kui ka muuseumi (tava)küllastajale.  
vt muuseumitund

## Õppemetoodika

Üks tegevuste läbiviimise üldisi metoodikaid õpetamise-õppimise protsessis. vt meetod, metodoloogia, metoodika

## Õppepäev muuseumis

vt muuseumipäev

## Õppevahendid

Vahendid või esemed (koopiaesemed, mänguvahendid, tööriistad, mudelid, kompimiskotid, nutiseadmed jms), mida võib kasutada nii juhitud muuseumitunni kui ka iseseisva muuseumikülastuse käigus. vt muuseumigiid, muuseumitund

## Õppimine muuseumis

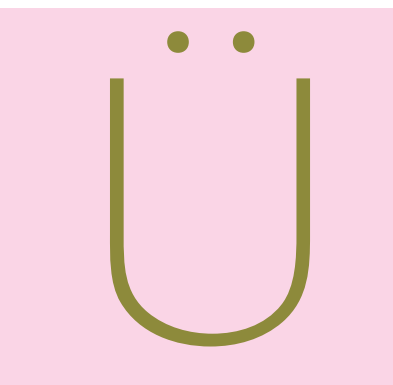
Sotsiaalne suhtlemine kultuurilisi norme ja väärtushinnanguid väljendavas muuseumikeskkonnas, kus teadmisi ja ideid vahendatakse muuseumipedagoogiliste, eelkõige konstruktivistlike meetodite kaudu. Muuseumis toetatud õppimise tulemusel laieneb küllastajate esteetiline tunnetus, tõuseb huvi ja motiveeritus, areneb kriitiline meel ja enesetaju. vt konstruktivism, kultuuris kasvamine, muuseumipedagoogika

## Õppimise tasandid

Õppeprotsessi järjestikused eristatavad osad: märkamine, arusaamine, tähenduse loomine, tähendusega töötamine ja transformatsioon. Viimasel kahel tasandil toimub süvaõppimine kui mõtestatud protsess, kus uus kogemus lõimitakse olemasolevaga ning õppija on aktiivne kogemuse struktureerija ja oma teadmise looja.<sup>19</sup> vt konstruktivism, refleksioon, transformatiivne õppimine

## Ülddidaktika

1. Õpetamise ja õppimise teooria ja praktika, mille peamiseks uurimisobjektideks on õpetamise eesmärgid (milleks õpetada), sisu (mida õpetada) ja meetodid (kuidas õpetada).
2. Põhiprintsiibid, mis kirjeldavad otstarbeka ja häid tagajärgi andva õpetamispraktika eri aspekte. Näiteks teadlikkuse, süstemaatilisuse, aktiivsuse, eakohasuse, jõukohasuse, järjepidevuse, kontsentreerituse, näitlikustamise printsiibid.<sup>20</sup>



Allikad:

- <sup>1</sup> Veigel, M. 2012. Seikluskasvatus ja seiklustegevused. Õpiobjekt; <http://www.tlu.ee/opmat/tp/seiklus.pdf> (vaadatud 06.11.2015).
  - <sup>2</sup> Eensaar, T. 2003. Elukestva õppe põhiterminoloogia inglise-eesti seletav sõnastik Euroopa Komisjoni dokumentide põhjal. Magistriprojekt, lk 29–30; [http://www.andras.ee/client/default.asp?wa\\_id=832&wa\\_id\\_key](http://www.andras.ee/client/default.asp?wa_id=832&wa_id_key) (vaadatud 06.11.2015).
  - <sup>3</sup> Eensaar, T. 2003, lk 25; [http://www.andras.ee/client/default.asp?wa\\_id=832&wa\\_id\\_key](http://www.andras.ee/client/default.asp?wa_id=832&wa_id_key) (vaadatud 06.11.2015).
  - <sup>4</sup> Eensaar, T. 2003, lk 24, 26; [http://www.andras.ee/client/default.asp?wa\\_id=832&wa\\_id\\_key](http://www.andras.ee/client/default.asp?wa_id=832&wa_id_key) (vaadatud 06.11.2015).
  - <sup>5</sup> Van Mensch, P. 2003. Museoloogia ja juhtimisteooria – kas vaenlased või sõbrad? Teoreetilise museoloogia ja muuseumide juhtimise praegused suundumused Euroopas, lk 1–20; [http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/mensch\\_museoloogia\\_ja\\_juhtimisteooria.pdf](http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/mensch_museoloogia_ja_juhtimisteooria.pdf) (vaadatud 07.10.15).
  - <sup>6</sup> Pruulmann-Vengerfeldt, P., P. Runnel. 2010. Muuseumikommunikatsioon ja kultuuriline osalus Eesti Rahva Muuseumis. Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat 53. Tartu: Greif OÜ, lk 120.
  - <sup>7</sup> Bontempi, E., Nash, Susan. 2012. Effective Strategies in Museum Distance Education. Proceedings of Informing Science & IT Education Conference; <http://proceedings.informingscience.org/InSITE2012/InSITE12p013-025Bontempi0008.pdf> (vaadatud 06.11.2015).
  - <sup>8</sup> Rekkor, S., Konno, M., Kana, A. 2009. Sissejuhatus reisimise, turismi ja vaba aja veetmise valdkonna kutseõpingutesse; [http://cmsimple.e-ope.ee/turism/?4.\\_Efektiivne\\_%F5ppimine:%F5D5ppemeetodid:-\\_Kogemus%F5pe](http://cmsimple.e-ope.ee/turism/?4._Efektiivne_%F5ppimine:%F5D5ppemeetodid:-_Kogemus%F5pe) (vaadatud 06.11.2015).
  - <sup>9</sup> Teppan, P. E-õpiobjekt. Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledž; <http://stud.sisekaitse.ee/Teppan/Opiteooriad/konstruktivism.html> (vaadatud 07.11.2015).
  - <sup>10</sup> Sarv, E. Kasvatusteaduslikud paradigmad ja kasvatusteadusliku uuringu metodoloogia. Õpiobjekt. Tallinna Ülikool; [http://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/Kasvatusteaduslikud\\_paradigmad/index.html](http://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/Kasvatusteaduslikud_paradigmad/index.html) (vaadatud 17.11.2015).
  - <sup>11</sup> Eensaar, T. 2003, lk 31; [http://www.andras.ee/client/default.asp?wa\\_id=832&wa\\_id\\_key](http://www.andras.ee/client/default.asp?wa_id=832&wa_id_key) (vaadatud 06.11.2015).
  - <sup>12</sup> Muuseumiseadus. Vastu võetud: 19.06.2013. Välja kuulutatud: 03.07.2013, otsus nr 297. Jõustus: 15.07.2013. Riigikogu. RT I, 10.07.2013. § 2; <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001> (vaadatud 20.10.2015).
  - <sup>13</sup> Eesti muuseumide infokeskus; [http://www.muuseum.ee/et/erialane\\_areng/museoloogia/](http://www.muuseum.ee/et/erialane_areng/museoloogia/) (vaadatud 17.11.2015).
  - <sup>14</sup> Muuseumiseadus; <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001>, (vaadatud 20.10.2015).
  - <sup>15</sup> Raisma, M. Museaalsed ideaalmaastikud. 2007. Muuseumiekspositsioonide tüpologiseerimise võimalused ja valikud. Muuseum muuseumis: artikleid museoloogia vallast. Koost, toim M. Ivask. Narva: Narva Muuseum, lk 29–30.
  - <sup>16</sup> Runnel, P. & Pruulmann-Vengerfeldt, P. 2014. Sissejuhatus. Osalus muuseumides. Toim P. Runnel. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, Lohkva: Greif, lk 7–11.
  - <sup>17</sup> Lepik, K. 2014. Kuidas sihtrühmi ja sidusrühmi määratleda? – Osalus muuseumides, lk 55–59.
  - <sup>18</sup> Mezirow, J. 1991. Transformative Dimensions of Adult Learning. San Fransisco, CA: Jossey-Bass.
  - <sup>19</sup> Moon, J. A. 2000. Reflection in learning & professional development. Theory & Practice. Kogan Page. Tsit Remm, J. 2012. Seoseid loov kunstiharidus. Täienduskoolitus kunstiõpetajatele. Refleksioonist: mis? kuidas? miks? <https://seoseidloovkunstiharidus.files.wordpress.com/2012/10/refleksioonist2.pdf> (vaadatud 07.11.2015).
  - <sup>20</sup> Kidron, A. 1999. 122 õpetamistarkust. Tallinn: Mondo, lk 16–20.
-